

Evrensel Periyodik İnceleme Paydaş Raporu - Özet **Türkiye: İfade Özgürlüğü, Yaratıcılık ve Sanat**

Davalar, tutuklamalar, tehditler, yasaklama emirleri... Tüm bunlar bugün Türkiye’de hassas meselelere dokunan sanatçıların karşılaştığı tehlikeler. Mayıs 2010 tarihinde gerçekleştirilen İlk Tur EPİ’inde Türkiye hükümeti, ifade özgürlüğünü iyileştirme yönünde verilen tavsiye kararlarını kabul etmiş olmasına rağmen, Terörle Mücadele Kanunu yazarlar ve sanatçılara karşı eserlerini gayrimeşrulaştırmak amacıyla kullanılmaya devam etmektedir. Bu durum özellikle Kürt haklarını destekleyen, Kürt bölgesinde çalışan sanatçıları etkilemektedir. Bu durumun bir örneği, üyeleri yıllar içinde defalarca kez tutuklanan ve mağdur edilen Grup Yorum davasıdır. Yetkililer, sanatçıları kamu önünde teröristlerle özdeşleştirerek durumu daha da vahim hale getirmişlerdir.

Özellikle sorunlu olan nokta Türkiye’nin hakaret suçuna ilişkin yasalarıdır. Bu yasayla ilişkili Başbakanı hakaret içerdiği düşünülen eserler aleyhine çok sayıda dava açılmıştır. Türk Ceza Kanunu’nun 125. Maddesi kapsamında resimler ve karikatürler sergilerden kaldırılmış, karikatüristler yargılanmış ve siyasi hicivciler cezalandırılmıştır. Bir Müslüman vaizi ‘aşağıladığı’ gerekçesiyle karikatürist Mehmet Düzenli’nin üç ay hapis cezasına çarptırılması bu duruma örnektir.

Freemuse, İstanbul merkezli Siyah Bant ve Düşünce Suçu(!?)na Karşı Girişim bu ve diğer meseleleri ortak kaleme aldıkları EPİ raporunda değerlendirmektedir. Raporu [PDF formatında¹ açmak için buraya tıklayınız.](#)

Sanatsal haklar tehlike altında

Kurumlarımız Türkiye’de ifade özgürlüğü ve sanatsal hakların tehlike altında olduğunu düşünmektedir. Odak noktamız, kişileri tutuklamak veya sınırlandırmak ve eserlerini yasaklamak amacıyla kullanılan yasalar, sanatçıları tehdit eden devlet-dışı aktörlere uygulanan cezasızlık politikası ve birer sansür mekanizması olarak işleyen sinemada belgelendirme sistemi ve destek fonlarıdır.

Kitlesel eylemlerde yer alan sanatçılar, gösteri yürüyüşlerini yasaklayan 2911 sayılı kanunu ihlal etmiş sayıldılar. Gezi’de eylemcilerin ‘dinamik’ ve ‘motive’ kalmasını sağlayan müzisyenler aleyhindeki dava bu duruma örnektir.

‘Dini değerleri aşağılamak’ konulu Madde 216/3, sanatçılar aleyhinde kullanılmıştır. Bir cami görüntüsünün üzerine Başbakan Erdoğan’ın bir heykel için sarf ettiği ‘ucube’ sözcüğünden esinlenen bir kelimenin yazılı olduğu bir tablo için sanatçı aleyhinde dava açılması bu durumun bir örneğidir.

Devlet-dışı aktörler de paylarına düşen rolü oynamaktadır. Devlet sıklıkla etkinlikler veya sanat eserleri aleyhinde “hassas vatandaş” adına soruşturma açmaktadır. Öte yandan, sanatçılara ve yaratıcı eserlere saldıran kişilere imtiyaz uygulanmaktadır. Örneğin, Gezi eylemlerine destek verdiği gerekçesiyle oyuncu Mehmet Ali Alabora korkunç bir hapis cezasıyla tehdit edilirken (neyse ki, suçlamalar sonradan düşürülmüştür), kendisine yönelik hem basılı hem sosyal medyada patlak veren tehditler için hiçbir koruma sağlanmamış veya cezalandırma yapılmamıştır.

Diğer sansür uygulamaları arasında, kamu görevlilerinin galerilerden sanat eserlerini kaldırması veya sergilerin zorla kapatılması yer almaktadır. Esasen küçükleri zararlı içerikten korumak amacı taşıyan filmlerin yaş sınıflandırması, siyasi ve toplumsal normları sorgulayan filmleri kısıtlamak için kullanılmaktadır.

¹ <http://freemuse.org/wp-content/uploads/2014/06/UPR-2014-Turkey.pdf>

Temel tavsiye kararları

Bu ortak rapor, Türkiye devletinin, aşağıdakileri yerine getirmek suretiyle hem kendi Anayasası hem de uluslararası anlaşmalar kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirerek ifade özgürlüğü ve sanatsal hakları güvence altına almasını tavsiye etmektedir:

- Kanunların, eserleri otoriteyi sorgulayan ancak şiddete teşvik etmeyen sanatçıların cezalandırılmasına yol açacak şekilde suistimalini engellemek;
- Özellikle Terörle Mücadele Kanunu ile Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanunu gibi kanunların, ifade özgürlüğüne gölge düşürecek şekilde kullanılmamasını sağlamak için söz konusu yasalarda değişiklik yapmak veya yasaları geri çekmek;
- Hakaret ve aşağılamayı suç olmaktan çıkarmak ve böylelikle iktidar sahibi kişileri eleştirenlerin hapis cezası almasının önüne geçmek;
- Sinema değerlendirme ve sınıflandırma kurulları gibi düzenleyicilerin devletten bağımsız olmasını sağlamak ve benzer şekilde sanata destek fonunda karar verici mercilerin siyasi, dinî ve kurumsal etkiden bağımsız olmasını sağlamak.

EPİ'ye sunulan Türkiye Ulusal Raporu üzerine yorumlar

[Türkiye Ulusal Raporu](#)², Mayıs 2010 tarihli EPİ'nin ilk turunda aldığı tavsiyeler uyarınca '*belirli haklar ve özgürlükler özelinde hukuki çerçevesini güçlendirdiğini*' belirtmiştir. Yargı reformlarının '*ifade özgürlüğüne ilişkin yasal çerçeveyi güçlendirdiği*'ni iddia etmektedir (sayfa:1-2). Terörü teşvik ettiği düşünülen davranışların '*kamu düzeni açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması*' veya '*cebir, şiddet veya tehdit yöntemlerini teşvik etmek amacıyla propaganda yapması*' halinde cezalandırılacak şekilde terminolojinin '*yeniden düzenlendiği ve somut kritere bağlandığı*' ileri sürülmüştür (sayfa:9).

Ancak bu değişiklikler, bizim endişelerimizin giderilmesine pek bir katkıda bulunmamıştır. Yargı reformlarında iyileştirilmeyen terör ve propaganda terimlerinin tanımlarındaki muğlaklık devam etmekte ve ifade özgürlüğü önünde önemli bir engel teşkil etmektedir. Birçok yazar, sanatçı, gazeteci ve yayıncının hâlâ yargılanmakta olması, çoğunun ifade ve örgütlenme özgürlüğünü kullanmalarına bağlı sebeplerle terörle mücadele mevzuatına tabi tutulması, daha fazla reform yapılması ihtiyacının kanıtıdır.

Türkiye'nin raporu ayrıca 2911 sayılı Kanun'da (Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanunu) yapılan değişiklik de dahil olmak üzere Mart 2014'te yürürlüğe giren '*toplantı ve örgütlenmenin kapsamını genişleten maddeler içeren*' mevzuat değişikliklerine de atıfta bulunmaktadır (sayfa:11). Bu kanun festivalleri ve festival katılımcılarını engellemenin yanı sıra yakın zamanda 2013 Gezi eylemlerinde yer alan müzisyenlerin aleyhine kullanılmıştır. Bu sene başında yapılan reformlar, Aralık 2014'te kabul edilen güvenlik kanunu tasarısı ile tersine döndürüldü. Bu kanun, diğer tedbirlerin yanı sıra, polis yetkilerini artırmakta ve göstericilerin herhangi bir suçlama olmaksızın 48 saate kadar gözaltında tutulmasının önünü açmaktadır.

Raporumuz ayrıca dinî söylem ve pratikleri sorguladıkları veya soruşturdukları gerekçesiyle kendilerini mahkemede bulan sanatçıları ve karikatüristleri de içermektedir. Türkiye Ulusal Raporu inanç grupları arasında hoşgörü ve anlayışı artırıcı tedbirlerden bahsetmesine rağmen 125. maddenin varlığı ve dinî değerleri aşağıladığı iddia edilen kişiler aleyhine kullanılması, dinî inançları eleştiren veya sorgulayan kişiler için caydırıcı olmaya devam etmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'de ifade, yaratıcılık ve sanat özgürlüğünden tamamen yararlanılabildiğini sağlamak için mevzuatta ve uygulamada önemli iyileştirmelerin yapılmasına halen ihtiyaç vardır.

İletişim:

Freemuse

Ole Reitov Tel: +45 33 32 10 27 ole.reitov@freemuse.org

Sara Whyatt Tel: +44 7930 695 826 sarawhyatt@gn.apc.org

Siyah Bant

Pelin Başaran Tel: +44 7712 730 307 pbasaran@gmail.com

² http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/EPiM-Ulusal-Rapor-%20Gayriresmi-Turkce-tercume.pdf